

От съдебната зала: Изгодна ли е за България сделката с Майкрософт?

Кирил Терзийски, ПДИ

© Фотоархив ПДИ

Това е въпросът, който остава без отговор вече в продължение на няколко години, още откакто бившият министър Димитър Калчев сключи първия договор за доставка на софтуер за нуждите на гържавната администрация.

Към момента договорите между правителството ни и Майкрософт са няколко, като в последния брой на софтуерните лицензи е достигнал 48 000, а общата им цена, според различните информации в пресата варира от 27 до 44 млн. щатски долара, та и нагоре. Отделно всичките договори дотук са сключени без да е провеждана процедура за възлагане на обществена поръчка с гениалния мотив, че като искаш Майкрософт отиваш при Майкрософт.

Въпросът - изгодна ли е тази сделка за гържавата ни обаче ще продължава да бъде без отговор, точно дотогава, докогато продължава нежеланието на властта да разкрие параметрите на тези договори, или още по-добре - цялото им съдържание. Нежелание, което демонстрира вече второ правителство и в борбата, срещу което нежелание Програма Достъп до Информация (ПДИ) участва на два пъти.

Първият опит да се осветли сделката с Майкрософт бе направен още след сключването на първия договор, когато със заявление за достъп до информация ПДИ и двама народни представители от опозицията поискаха от министър Калчев да им предостави копие от самия договор. Естествено последва отказ тази информация да бъде предоставена, който бе мотивиран с несъгласието на Майкрософт. Стигна се и до съдебно обжалване, но поради процедурни неугачи делото се провали.

Следващият опит пък продължава и в момента. Журналистът от в. „Капитал“ Росен Босев с наша подкрепа води дело срещу отказа на Правителствена информационна служба (ПИС) да му предостави копия от договорите, сключени с Майкрософт. Отказ, който бе отменен на първа инстанция с решение на Софийски градски съд от 2 ноември т.г. Повече информация за съдебното решение ще намерите в настоящия брой на бюлетина в новините за съдебните дела. За целите на настоящото изложение ще се спра само на обстоятелството, че отказът на ПИС бе аргументиран с твърдението, че предоставянето на договорите ще доведе до нелоялна конкуренция

ТЕМИТЕ В БРОЯ:

**От съдебната зала:
Изгодна ли е за България
сделката с Майкрософт?
Спокойно - бюджетният
излишък няма да остане
непохарчен!**

**Отвореното управление е
управление, при това - добро
управление**

**На „Градския форум“ в Брюксел,
ноември 2007 г.**

**Коментар на юриста:
Как можем да разберем чист ли
е въздухът, който дишаме?**

Законът on-line

Новини

**Предложения
на участниците в шестте
работните срещи
„Застъпничество за свободен
достъп до информация“,
проведени през 2007 г.**

между търговци. Направо да онемее човек - как така хем договорите са сключени с Майкрософт, без обществена поръчка, защото няма с кого груг да се сключат, хем предоставянето им щяло да доведе до нелоялна конкуренция.

Така или иначе, усърдното укриване на параметрите на сделката с Майкрософт открива мегдан за всякакви интерпретации относно характера на тази сделка. Нещо, което се забеляза и на проведената в понеделник (3 декември 2007 г.) конференция, посветена на приложението на системите с отворен код в гържавната администрация. От една страна, неправителствените организации подкрепиха предимствата на отворения код и определеха за пореден път сделката

на стр. 2

продължава от стр. 1

с Майкрософт като неизгодна, основно заради високата ѝ цена. От друга страна министърът на гържавната администрация Николай Василев твърди, че тя е изгодна по много причини, най-вече, защото видите ли сделката била сключена в долари, а курсът на долара постоянно спада спрямо лева и така и лицензираният софтуер поевтинявал. Свивът на долара без съмнение води до изгода за купувачите по договори, сключени в долари. Министърът обаче не уточнява дали спадането на долара е случайно събитие или говорим за проява на почти задателска далновидност на предходното

правителство, сключило договора. Защото ако министър Василев отдава тази изгода на далновидност на правителството, сключило договора в долари, то как тогава редовият гражданин, избирател и данъкоплатец да не се размисли по темата - защо същото това предходно правителство прегоговори външния дълг на България от долари в евро?

А колко по-лесно може да бъде и да е, ако правителството просто извади на бял свят договорите с Майкрософт и даде възможност на обществото само да прецени - кой крив и кой прав.

Спокойно - бюджетният излишък няма да остане непохарчен!

Фани Давидова, ПДИ

материалът е публикуван във в-к „Дневник“, от 05.12.2007 г.

© Фотоархив ПДИ

Спокойствие и само спокойствие - най-известната реплика на Карлсон, който живее на покрива, реплика, обикновено следваща поредната му бяла.

Същата реплика използват управляващите днес, когато се повдигне въпросът за натрупания тази година бюджетен излишък. „Спокойствие, само спокойствие“ - председателят на бюджетната комисия Румен Овчаров съобщи, че средствата, поискани от правителството, ще се изразходват за строителство, за спешния телефон 112 и за създаване на резерв от гориво. Какво ще бъде строителството, до колко е необходимо, какъв резерв, какво гориво - това се оказват гребни детайли, които вероятно не се съобщават, за да не се товарят избирателите с несъществуващи гребелии. Премиерът Сергей Станишев пък обяви, че милиардът ще бъде похарчен рационално и прозрачно за обществото - „Спокойствие, само спокойствие“. На този етап за правителството „прозрачно“ означава простото съобщение, че излишък има и че той ще бъде похарчен.

За човека неикономист, фразата бюджетен излишък звучи като поредното неясно клише. Популярно обяснено, това са пари, които гържавата събира от всички нас под формата на данъци, без те предварително да са разчетени за покриване на предвидените за годината бюджетни разходи. Най-логичният въпрос за нормалния данъкоплатец е - какво ще прави правителството с тези пари. Съгласно Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ), чл. 14, ал. 2, т. 3, органите са длъжни да съобщават информация, събрана или станала им известна при осъществяване на тяхната дейност, когато тази информация представлява или би представлявала обществен интерес. Е, какъв очевиден интерес от този на данъкоплатеца да разбере как ще бъдат похарчени неговите пари и най-вече защо точно по този, а не по друг начин.

По правило - а именно съгласно Закона за устройство на гържавния бюджет - чл. 41, ал. 1 - годишният отчет за изпълнение на гържавния бюджет се разглежда от Министерския съвет и се внася в Народното събрание по показателите, по които е бил приет за съответната година.

Това отчитане обаче не се отнася до бюджетния излишък точно, защото отчет се прави по заложените показатели. Излишъкът не е предварително заложен в бюджета, ето защо неговото харчене не се и отчита пред Народното събрание. Хитро, а? Заради липсата на задължение за отчитане пред парламента единственият начин да се получи информация за това как точно ще се изхарчи излишъкът остава Закона за достъп до обществена информация. Ако правителството спазва закона, в което искрено се надяваме, следва да се изпълнят

на стр. 3

и разпоредбите на цитирания чл. 14, ал. 2, т. 3 от ЗДОИ и да се публикува официална информация за това - колко точно е бюджетният излишък, как ще бъде разпределена всяка негова стотинка, защо точно по този, а не по друг начин. Бих добавила и нещо за проект на харченето и неговото парламентарно обсъждане, но хайде да не ставам нахална. Досега официална публикация или прессъобщение за това как точно ще се разходва целият бюджетен излишък, придружено с мотиви, няма, но ние продължаваме да се надяваме. Спокойствие и само спокойствие!

Първата година, в която харченето на бюджетния излишък стана обект на разгорещен обществен дебат, беше не толкова далечната 2004 г. Тогава беше обявен бюджетен излишък от около половин милиард лева. Подробен отчет как бяха похарчени тези пари не ми е известно да е бил публикуван. Голяма част от този излишък беше отведен за прочутите „Малки демонстрационни проекти“. Цялата втора половина на 2004 година в офиса на Програма Достъп до Информация пристигаха сигнали от журналисти в областните градове на България, които съобщаваха за сизифовите мъки, с които се получава информация, свързана с харченето на парите за въпросните демонстрационни проекти. Не се предоставяше информация за отпуснатата сума в съответния град, не се съобщаваха имената на фирмите, спечелили обявените обществени поръчки. Не само че предварително не се публикуваше информация относно харченето на бюджетния излишък, но и след подаването на заявления за достъп до обществена информация данни за харчовете трудно се получаваха. Беше заведено дори дело за достъп до обществена информация. С помощта на Програма Достъп до Информация журналистът Красимир Крумов обжалва отказ на областния управител на град Шумен да предостави имената на фирмите, кои-

Понеже по лични впечатления в България помним до две, максимум до три години, ще припомня реплика на сегашния премиер, тогавашен лидер на БСП, отпечатана във вестник „Сега“ от 07/11/2003 г.. Тогава, той нарича бюджетния излишък „черната каса на управляващите“ именно поради липсата на задължение за отчетност пред парламента. Днес, 5 години по-късно, се оказва, че поддържането на бюджетен излишък всъщност е „модерна европейска политика“, както отбелязва министър Орешарски в отговор на парламентарно питане на депутата Мартин Димитров. Как се менят нещата само... тц, тц!

то ще изпълнят въпросните демонстрационни проекти за област Шумен. Докарахме го готам да се водят съдебни дела за достъп до информация за това как, за какво и от кого се харчат бюджетни пари.

Към настоящия момент, както вървят нещата, бюджетният излишък ще бъде похарчен точно толкова непрозрачно, колкото и онзи през 2004 г. Както тогава, така и сега, информацията за разходването на излишъка „пристига“ го ушите на данъкоплатците по формата на кратки и прости съобщения в медиите като например: „МВР взима 46 млн. лв. от бюджетния излишък“; „900 милиона лева от бюджетния излишък за 2007 г. ще бъдат използвани от правителството за допълнителни бюджетни разходи.“

Ама защо МВР, а не министерствата на здравеопазването или образованието например? Въпросите 900 млн. как точно ще бъдат изхарчени? Защо с тези пари не се платят дълговете на болниците да речем? Защо част от парите не се разходват за ремонти на домовете за сираци, домовете за хора с увреждания, част от които са в окаяно състояние. Защо след като за поредна година бюджетът натрупва немалък излишък, не ни намалят данъците? Вероятно на икономистите тези въпроси ще се сторят наивни и елементарни, но истината е, че обикновеният гражданин - данъкоплатец и избирател, си задава точно тези въпроси и има право да получи отговор. Нагменият маниер на управляващите в стил „Ние, умните, знаем едни важни работи, дето вие, глупавите, не ги разбирате, затова няма да се хабим да ви ги обясняваме“ е неизменна линия на поведение на няколко поредни български правителства. Това безцеремонно поведение винаги води до едно и също нещо - провал на управляващата партия на следващите парламентарни избори.

Отвореното управление е управление, при това - добро управление¹

Гергана Жулева, ПДИ

© Фотоархив ПДИ

Това бяха заключителните думи на Ричард Томас, информационният комисар на Великобритания, на Петата конференция на информационните комисари в Уелингтън, Нова Зеландия - алюзия за тези, които помнят сериала „Да, Министре“.

В края на пролетта на Зеления северен остров, на далечната отвсякъде страна, се събраха комисари и омбудсмани от цял свят по покана на Омбудсмана на Нова Зеландия Джон Белгрейв, за да обсъждат проблеми на прилагането на законите за свобода на информацията:

<http://www.icic2007.org.nz/index.html>

25-годишният опит на Нова Зеландия по прилагане на закона се отрази и на духа на конференцията - духът на либерална демокрация, демонстрирала през годините привързаността си към открито управление и отчетност пред гражданството.

Законът за официалната информация и подобен на него за Официалната информация и срещи на местното управление на Нова Зеландия, приет през 1982 г., дава правомощия на Омбудсмана да разследва откази да се предостави информация.

Опитът от годините на прилагане, изследвания и решения позволи на организаторите да предложат една задълбочена и широко покриваща проблематиката програма, но с елегантно чувство за хумор към проблемите на прилагането, добре познати и у нас. Характерна карикатура на конференцията беше „Шефе, отсега нататък ще Ви даваме само устни мнения и препоръки“ - коментар на нежеланите да дават писмени мнения експерти, поради това, че техните анализи, мнения и препоръки ще са достъпни по Закона за официалната информа-

ция. В информационната брошура се рекламираше дезинфектант „Заявление за информация“, предлаган в последно време с нова екстра - „Слънчева светлина“.

Нямаше напрежение между информационните комисари, представители на академичните среди, и неправителствените организации, дори напротив. Участието на последните беше органично вплетено в програмата на конференцията. Ясно бяха разграничени гледните точки, с убеждение за значението на диалога като вътрешно присъщ на демокрацията.

Макар приветствено слово да бе произнесено от министъра на правосъдието 2-жа Анет Кинг, за политика в тесния смисъл на думата почти не ставаше въпрос. Министърът говори като експерт по проблемите на свободата на информация и за това какви са актуалните проблеми за осъществяване на „баналната“ идея за прозрачното управление.

Участниците в
Петата конференция
на информационните
комисари

¹Спомнете си коментара на постоянния секретар на Кабинета на министъра Арнолд Робинсон от сериала „Да, Министър“: „Мило момче, това е противоречие в определението: Може да си отворен или можеш да управляваш“. (Sir Arnold: „My dear boy, it is a contradiction in terms: you can be open or you can have government.“)

Още първия ден бяха поставени проблемните точки на дискусията, развиваща се в трите поредни дни. Това направи в своето представяне професор Аласгър Робертс от Университета в Сиракуза, САЩ, като постави пред общността на хората, занимаващи се професионално с достъп до информация, три основни предизвикателства за решения, размишление, изследвания и застъпничество:

Приложимостта на законите, уреждащи правото на информация, която може да бъде разгледана поне в три перспективи.

Първата е тази на упражняващите правото си на достъп - търсещите информация. Те трябва да притежават поне три качества: знания за закона, съобразителност и находчивост, упоритост и постоянство.

Трудностите в приложимостта на това законодателство имат и **втора страна** и това е утежняването ѝ с административен дефицит, смята професорът по публична администрация. За прилагането са необходими инвестиции в обучения, система на подреждане на информацията, за да бъде тя лесно достъпна. Повечето страни, приели такова законодателство през последните години, са бедни и не мислят предварително за тези инвестиции.

Третата трудност се корени в проблемите на самите информационни комисари като надзорници по прилагането и подтикващи изпълнението на закона. Тези институции имат своите собствени проблеми и трудности, свързани с правомощията им според националните законодателства.

В края на краищата законите за достъп до информация нямат за цел да обслужват малък брой заявители, които имат знания, кураж и постоянство, нито пък да създават проблеми на администрацията, а да помагат на голямото мнозинство от граждани да се ориентират в управлението. Постигането на тази цел не е лесно. Нека си спомним целта на това законодателство - да обслужва „малкия човек“. Тези проблеми с прилагането бяха по-детайлно обсъдени на сесията, посветена на законите за достъп в страните в преход.

Вторият основен проблем и предизвикателство пред правото на достъп до информация е изменя-

щата се инфраструктура и този проблем е особено значим за развитите страни. Дори гържавите със съществуваща система за предоставяне на информация се сблъскват с проблемите на технологичната трансформация на тази съществуваща система.

Необходими са способност за опериране с новите управляващи документите системи и справяне с по-сложните заявления за цели бази данни. Тази изменяща се инфраструктура изисква знаещи, можещи и открити администратори, но и още по-обучени и знаещи заявители, а също така и съответни разследващи служители от офисите на информационните комисари. Възниква и проблемът за интерпретацията на големите бази данни след получения достъп.

Третият основен проблем пред достъпа до информация във всички страни, според участниците в конференцията, който ще изисква ясни подходи, е проблемът с достъпа до договори на правителството и частни компании, извършващи дейности, които са били функции на правителствата, или тъй нареченото от Аласгър Робертс „частно и квазипублично управление“.

Четвърто предизвикателство пред правото на достъп до информация е разрастването на сферата на националната сигурност, укрепването на междугържавни мрежи за сигурност и участието на частни актьори в системите за сигурност. Резултатът от тези развития е корозирание на изискванията към достъпа до информация.

Новите проблеми пред движението за достъп до информация изисква сериозни изследвания. На конференцията в Уелингтън бяха представени и дискутирани резултатите от няколко проучвания на прилагането на законите за достъп до информация. Не само прилагането и застъпничеството се нуждае от инвестиции, но и научните изследвания върху цялата система на достъпа до информация също - това беше призивът към донорите.

Обсъжданията на интересните развития в областта на достъпа до информация ще продължат на Шестата среща на комисарите през септември 2009 г., в Норвегия.

Основен елемент на законите за достъп до информация, особено на по-скоро приетите, е независима институция, която следи за прилагането на закона, разяснява го, разследва и решава по случаи на отказ от информация, обучава служителите по достъпа до информация.

Съществуват четири типа такива институции, в зависимост от функциите изброени по-горе:

- Информационен комисар (Великобритания, Словения, Сърбия, Унгария, Шотландия);
- Информационна комисия/институт (Мексико, Франция, Португалия);
- Омбудсман със специално функции за преглед по законите за достъп до информация (Швеция, Норвегия, Нова Зеландия);
- Друг орган с функции за преглед по прилагането на закона (Комисията по правата на човека в Южна Африка и Управителен съвет в Турция).

Според българския закон Министерството на гържавната администрация и административната реформа има твърде ограничени в сравнение с по-горе описаните функции. МДААР публикува систематизирано представяне на прилагането на закона в администрациите в годишния доклад „Състоянието на администрацията“.

На „Градския форум“ в Брюксел, ноември 2007 г.

Александър Кашъмов, ПДИ

© Фотоархив ПДИ

На 8 - 9 ноември в сградата на Европейския парламент в Брюксел се проведе широка обществена дискусия по въпросите, свързани с политиките на институцията. Форумът бе кръстен с гръцкия термин Агора, който в съвременето означава пазар, а в Древна Гърция е градски площад - мястото, където текаат обсъжданията, общественият живот, работата на институциите в града-гържава (polis), където всъщност се прави „политиката“. Естествено, названието на проведения форум е с античното значение.

Организаторите на форума - представители на Европейския парламент, разглеждат инициативата като стъпка към по-широко обществено участие в процеса на вземането на решения на европейската институция, която и по самото си название, и по естеството си е най-близо до националните законодателни органи и се явява в най-голяма степен представителство на европейските граждани. Участници в

Агора-та бяха представители от неправителствени организации от целия Европейски съюз, както и различни депутати от Европейския парламент. Официални езици на дискусията бяха английски, френски и немски. Сред българските участници беше и Програма Достъп до Информация.

Дискусията в столицата на Евросъюза се състоя на фона на различни събития в отделните страни-членки. Национална транспортна стачка във Франция, стачка на медицинските сестри във Финландия, на учителите в България, разпри между двете основни етнически групи в самата Белгия, тенденции към затягане на режима спрямо имигрантите в Холандия и Дания, подхранени от подозрителност към ибгащите от ислямския свят, нежелаещи да възприемат език и ценности и т.н. Пъстротата на европейския живот по някакъв начин бе снета и

във форума - грамадна пленарна зала, побираща 500-те участници, осеяна с кабинки за превод фронтално в полукръг. От Централна и Източна Европа единствено поляците имаха свои преводачи - проявление на самочувствието за голяма нация. Говорещият в момента се показваше на широк екран в центъра на залата.

Като типична общност, съставена от различни национални общности, в пленарното обсъждане редица участници изказаха своите резерви и предва-

рителни бележки към форума. Испански депутат възрази срещу ограничения брой официални езици на дискусиата, а група британски консерватори привиждаха заг събитието желание на техни политически противници да прокарат новия Договор за реформа (повторението на неприетата Европейска конституция), без референдум. Отделни неправителствени организации пък споделяха нуждите си за финансиране - картина от междугалактичeskото заседание от „Епизод II“ на „Междузвездни войни“.

Обсъждането пригоди по-ясни очертания в петте обсъждания в работни групи по отделни теми, а именно - хоризонти, граници, инструменти, права и задачи. В рамките на темата „Хоризонти“ се постави въпросът за бъдещето на подобни обсъждания, като се предложи ежегодно събиране на представители на гражданското общество в Парламента за обсъждане на важни теми от политиката на институцията, например мерките, свързани с глобалното затопляне, имиграционната политика и прочие. Така, относно общественото участие в процеса на вземането на решения, бяха дебатирани следните въпроси:

1. Начини за информиране на хората в Европа, получаване на тяхното становище и възможността им да участват във вземането на решения.
2. Структура, в която Европейското гражданско общество може да осъществи участието си в процеса на вземането на решения.
3. Опростяване на „машинарията“ на европейските институции и осигуряването на повече прозрачност в работата им.¹

По първия въпрос беше обсъдена необходимостта от повече информация. Кои знае защо, както беше в България допреди години, за основен източник и разпространител на информация се считат медиите, а не проектите за документи на институциите и съответните уеб страници. Събирането на представители на гражданското общество веднъж или два пъти в годината в парламента се вижда като реална форма за осъществяване на участие в процеса на вземането на решения. Възниква обаче въпросът за легитимността на участниците и някои важни разграничения - на неправителстве-

ните организации от представителите на бизнеса и от политическото представителство. Все пак е добре всяка група да е разчленима в дискусиата, така да се каже.

По въпроса за „легитимността“ на участниците е ясно, че те не са представители на гражданите, в смисъла на представителната демокрация. Неправителствените организации представляват каузи и мисии, а не хора (поне в повечето случаи). Разбира се, това не отменя нуждата от ясни критерии за канене на участници.

Относно структурата, събирането на участници от всички страни-членки на Европейския съюз се вижда в рамките на форум като проведения. Едновременно с това се поставя въпросът за право на европейските граждани да бъдат питани в процеса на вземането на решения. Макар това право да изглежда като нещо не съвсем ясно, заговорването за него е отговор на очевидния проблем за прекаленото отделяне на европейските институции от гражданите на Европа, което доведе до отхвърлянето на проекта за Европейска конституция преди 2 години от референдумите във Франция и Холандия. В тази връзка, като средство за приближаване на институциите към гражданите на отделните нации се вижда по-близкото сътрудничество на Европейския парламент с националните законодателни събрания.

Прозрачността на самия форум по обсъждането на политиките се вижда като едно средство за активното информиране на европейеца относно тях и диалога по тях. Тази прозрачност се привичка и като средство за повече видимост на институциите и тяхната работа.

Интересен резултат от дискусиите беше отхвърлянето на темата относно новия Договор за реформа. Така основният въпрос, който провокираше резерви към обсъжданията и създаваше подозрения за задни цели на форума, беше отминат.

В заключение може би могат да се кажат няколко неща: от една страна, самите европейски институции търсят пътища към намаляване на дистанцията с гражданите, което създава условия за успех и на гражданските организации в стремежа им към повече информирано и активно общественостно уча-

¹ Представеното резюме на темите е от автора.

Как можем да разберем чист ли е въздухът, който дишаме?

Дарина Палова, ПДИ

© Фотоархив ПДИ

Случай:

Живея в непосредствена близост до оживено кръстовище в центъра на града. Бих искала да разбера дали въздухът в района е замърсен заради непрестанното движение и дали някой изобщо прави такива измервания. Не знам към кого да се обърна и какво да направя.

Коментар:

Данните за качеството на атмосферния въздух представляват информация, свързана с околната среда, достъпът до която е уреден в Закона за опазване на околната среда (ЗООС). Съгласно чл. 19 от закона, информацията за околната среда е всяка информация в писмена, визуална, аудио-, електронна или в друга материална форма относно:

- състоянието на компонентите на околната среда (атмосферен въздух, атмосфера, вода, почва, земни недра, ландшафт, природни обекти, минерално и биологично разнообразие);
- факторите, които оказват въздействие върху компонентите на околната среда (отпазъци, шумове, вибрации, радиация и др.);
- дейности или мерки, оказващи въздействие върху компонентите на околната среда (административни мерки, международни договори, политики, законодателство, планове и програми) и икономическите анализи, свързани с тях;
- състоянието на човешкото здраве и безопасността на хората;
- обекти на културно-историческото наследство, сгради и съоръжения;
- емисии и други вредни въздействия върху околната среда.

Съгласно ЗООС всеки, който търси информация, свързана с околната среда, има право да я получи, без да доказва конкретен интерес за това. За целта е необходимо на първо място да се разбере от кого (коя конкретно институция) следва да се търси желаната информация.

В конкретния случай отговорът на този въпрос се съдържа в разпоредбите на Закона за чистотата

на атмосферния въздух (ЗЧАВ) и подзаконовите нормативни актове¹, които детайлно регламентират дейностите, свързани с контрол на качеството на атмосферния въздух. Действащата правна уредба определя като компетентни органи в тази област на централно ниво - министърът на околната среда и водите, който провежда държавната политика по опазване чистотата на атмосферния въздух, до-

¹Така например детайлната уредба на осигуряване качеството на измерванията и на регистриране, обработка и съхранение на резултатите от измерванията е направена с приетата от министъра на околната среда и водите и министъра на здравеопазването *Наредба № 7 от 03.05.1999 г. за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух.*

на стр. 9

продължава от стр. 7

стие във формирането на политиките. Задължително условие е активното публикуване на информация и документи, както и свеждането на всякакви ограничения на правото на информация до минимум. Същевременно създаването на структура за обсъждания на политиките е сложна работа и предвещава непременно успех. Ние като общност трябва да си даваме сметка обаче, че „Европата“, както я нарича героят на Алеко Константинов, е място за вземане на решения, които се отразяват и на нашия живот. Това само по себе си е призив да положим усилия да участваме в дебатите, да задаваме въпроси, да предлагаме решения и да даваме знак за присъствието си там. Това е възможност да се подобри не само системата на Континента-общност, но и нашата собствена способност да участваме в създаването на политиките, които ни засягат.

като на местно ниво такива са директорите на регионалните инспекции по околната среда и водите (РиОСВ) и общинските органи.

Съгласно ЗЧАВ качеството на атмосферния въздух в цялата страна се следи чрез Национална система за наблюдение, контрол и информация върху състоянието на околната среда. В същото време чл. 20, ал. 2 от ЗЧАВ дава възможност на общинските органи, съгласувано с министъра на околната среда, да изграждат местни системи за наблюдение и контрол на качеството на въздуха в райони на тяхна територия. Наблюдаваните показатели също са определени в закона (чл. 4) и те включват комплекс от параметри, сред които газове (серни и азотни оксиди, сероводород, оловни аерозоли), прах, фини прахови частици. Самото измерване се извършва посредством т.нар. пунктове за мониторинг, в които се извършват непрекъснати и/или периодични измервания за оценка на качеството на атмосферния въздух.

Достъп до събираната информация за качеството на атмосферния въздух в конкретен район може да се получи по няколко начина, като приоритет тук би следвало да има активното предоставяне на информация, т.е. по инициатива на задължените институции.

1. По отношение достъпа до информацията, събрана от мониторинга на атмосферния въздух, ЗЧАВ предвижда тя да се публикува в официалните бю-

летини и да е достъпна без заплащане за всички. Така например на Интернет страницата на Изпълнителната агенция по околна среда, която осъществява ръководство на мрежите за наблюдение и контрол на компоненти на околната среда, ежедневно се публикува бюлетин за състоянието на въздуха в страната. В него се посочват регистрираните превишения на нормите на контролираните атмосферни замърсители. Справка във въпросните бюлетини може да се направи на адрес <http://nfp-bg.eionet.eu.int/ncsd/bul/air-bulletin.html>.

2. Освен задължение за публикуване на информацията от националната система за мониторинг, действащото законодателство предвижда и задължение за информиране на гражданите в случай, че е регистрирано превишаване на определените алармени прагове. В тези случаи компетентните органи в рамките на своята компетентност предприемат необходимите мерки за информиране на населението в съответните райони чрез средствата за масова информация и гр.

3. В случай, че публикуваната информация не е достатъчна или е нужно да се получат допълнителни данни, е възможно те да бъдат получени чрез подаване на писмено заявление, адресирано до съответната регионална инспекция по околна среда или до министъра на околната среда, както стана ясно от написаното дотук, разполагат с нужната информация за качеството на въздуха в страната.

Имената на лобистите в Европейския съюз трябва да са публични.

На 8 ноември 2007 г. Първоинстанционният съд на Европейския съюз отмени решението на Европейската комисия, с което тя отказа да разкрие имената на лобисти от бирената индустрия и други участници в антиръстова среща през 1996 г. Когато Bavarian Lager CO. Ltd, поиска пълния списък с участниците, Комисията предоставя протоколите от срещите, но предварително заличава имената на 5 участника. Обяснението било, че въпросните лица не искали да се разкрива тяхната самоличност. Във връзка с това Първоинстанционният съд реши, че достъпът до документи, съдържащи лични данни, трябва да бъде гарантиран при условие, че размяната на тези данни няма да наруши неприкосновеността на личния живот. Според съда фактът, че някой документ съдържа лични данни като имена например, не означава, че правото на лична неприкосновеност на съответните лица ще бъде нарушено. Съдебното решение следва отделна жалба, внесена от Европейския омбудсман през юли 2007 г. Тогава Никифорос Диамандурос критикува практиката на Европейската комисия да заличава имената на лобисти в документи, които предоставя. „Решението на Първоинстанционния съд е добра новина за тези, които искат увеличаване на прозрачността в процеса на взимане на решения в ЕС“, приветстваха решението от организацията Corporate Europe Observatory. За повече информация: <http://euobserver.com/9/25116/?rk=1>

На 16 ноември 2007 г. в Сливен се проведе последната от шестте планирани по проект „Увеличаване прозрачността и отчетността на управлението чрез електронен достъп до информация“ срещи със служители от общинска и областна администрация във връзка с възможностите, които комуникационните технологии дават за по-доброто прилагане на Закона за достъп до обществена информация в България и подобряването на практиките по предоставяне на информация от страна на институциите.

„Не вярвам, че има такъв закон - откъде накъде някакъв човек от улицата ще влезе и ще ме задължи да му дам информация?“. Тези думи на директор на училище в Сливен, казани само преди 4-5 години, вече са невъзможни. Хората знаят, че има „такъв“ закон. Може да не са го ползвали, може да се заблуждават, че това е закон за журналисти, но вече никой не се усъмнява в съществуването на Закона за достъп до обществена информация. Срещата с представители на общинската и областна

администрация, проведена в Сливен на 16 ноември, обаче потвърди, че всеки нов кръг на изпитание - в случая изпитанието е електронното приложение на закона - поставя различни въпроси, показващи еднакво непроумяване на духа на закона.

Как бих могъл да отговоря спокойно на електронно подадено заявление за достъп до информация, как мога да бъда сигурен кой я иска? - попита един от присъстващите. И обясни: когато комуникацията е компютърна е още по-лесно този, който иска информацията, да се представя за някой друг.

Най-краткият отговор на подобен въпрос е: И какво от това? Ако в съответствие със закона всеки има право да получи тази информация, има ли значение кой е той, ако комуникацията е достатъчно надеждна да отведе информацията до граждани, който е проявил интерес към нея.

Простото правило е, че администрацията върши онова, което е задължително. По отношение на електронния достъп до информация Община Сливен е свършила много и незадължителни неща, което беше причината тази година да грабне наградата „Златен ключ“ на Деня на правото да знам в категорията за най-добра уеб страница от гледна точка на достъпа до информация. В специалния електронен регистър на заявленията, получени по електронен път, вече е заведено първото - подадено е от гражданина Бранимир Димитров.

Община „Тунджа“ - и тук, както в Сливен, възможността за подаване на заявление за достъп до информация по електронен път се дължи на ентузиазъм на служител, а не на служебно задължение - вече има получени 8 заявления. И вече е изпращала

отговор също по електронен път. Формулярът на интернет страницата на общината обаче съдържа карета за попълване, които не произтичат от духа на закона. Например: „Мотивите за искането на информацията са в качеството ми на..... и във връзка с.....“ Или следващото каре: „В състояние съм да представя следните документи.....“.

Няма значение дали заявлението за достъп до информация се пише на ръка или на компютърна клавиатура - задължителните атрибути са само исканата информация, имената и адреса на подателя, за да може информацията да стигне до него. По-

на стр. 11

Хартата за основните права, гарантираща и правото на достъп до документи от институциите на Европейския съюз, става със задължителен характер. Хартата е приета през декември 2000 г. и е част от Договора от Ница.

Член 42 от Хартата предвижда правото на достъп до документи от институциите на ЕС. Хартата за основните права е част от настоящия Договор за реформа на ЕС, който се очаква да бъде приет по време на срещата на върха в Лисабон на 12-13 декември 2007 г. Ако Договорът бъде ратифициран от 27-те страни-членки на ЕС, Хартата ще стане директно приложима.

добни формуляри обаче, в които се настоява да се обоснове искането и от каква позиция е направено то, съществуват и на други интернет страници на общини. Те са толкова еднакви, че е ясно как са се размножили - някой някъде е решил да се презастрахова, да се престарае, да добави повече данни за заявителя ...за всеки случай. След това друг не сигурен в собствените си познания по закона е решил да го копира. И така един несъответстващ на духа на закона формуляр обикаля интернет страници на общини. И съществува опасност оттук нататък да продължи да обикаля с още по-голяма скорост, защото на една голяма част от общините им предстои да започнат да предоставят услугата оттук нататък.

На сайта на Община Сливен формулярът за заявление не е отечен с ненужни данни за подаващия заявление. □ Ние просто четем закона, познаваме го и не ни се налага да преписваме или да се презастраховаме“, казват Таня Рангелова и Георгий Абрамян от отдела за информационно обслужване. Проблемът в Сливен според тях е друг: едва 3 процента от обичайния контингент, който се обслужва в отдела, разполага с непрекъснат достъп до компютър с интернет. Подобни съображения споделиха и останалите участници в срещата от общините Ямбол, Стралджа, Болярво. Но едновременно с това всички бяха наясно, че този процент ще расте и администрациите трябва да са готови за това.

Новини

Раица Кацарска и Диана Банчева, ПДИ

С Решение от 2 ноември от тази година състав на Софийски градски съд отмени отказа на директора на Правителствена информационна служба (ПИС) да предостави достъп до информация на журналиста от в. „Капитал“ - Росен Босев, свързана с условията, при които са сключени договори от бившия министър на държавната администрация Димитър Калчев с фирмата „Майкрософт“, за наемането на софтуерни лицензи за нуждите на държавната администрация, както и копия от самите договори. Случаят нашумя особено, след като по информация от пресата с последния такъв договор броят на софтуерните лицензи е достигнал 48 000, с което общата им цена надхвърля 27 млн. щатски долара. През месец май директорът на ПИС отказа предоставянето на тази информация, с мотива, че условията, при които са подписани договорите за уреждане ползването от държавната администрация на РБ на софтуерни продукти на „Майкрософт“, както и самият договор, представляват търговска тайна. Журналистът заведе жалба срещу отказа с помощта на ПДИ в Софийския градски съд, чието последно заседание се проведе на 3 октомври 2007 г. Според магистратите мотивите за отказа противоречат на закона. Опазването на търговската тайна и предотвратяването на нелоялна конкуренция биха могли да обосновават отказ само ако държавната институция е поискала съгласието на засе-

натия търговец по чл. 31 от ЗДОИ и е налице негов изричен отказ или липса на съгласие. Дори само това, че ПИС не е поискала изрично съгласие от третото засегнато лице, каквото в случая представлява „Майкрософт“, обуславя незаконосъобразност на отказа, поради съществено нарушение на административно-процесуалните правила за издаването му. Дори изричното несъгласие или липсата на съгласие на фирмата, според съда, не обвързват административния орган да откаже автоматично достъп до обществена информация - той може по своя преценка да предостави исканата информация в обем и по начин, че да не увреди третото лице. Съдебното решение не бе обжалвано от ПИС и влезе в сила.

С решение от 15 ноември т.г. петчленен състав на ВАС потвърди решение на тричленен състав на същия съд, с което през месец юли бе отменен отказ на министъра на вътрешните работи да предостави достъп до информация, свързана с направено разпределение от жилищна комисия и отдаването под наем и последваща продажба на жилище от ведомствения фонд на МВР. Според магистратите неправилно министърът е отказал на основание чл. 13, ал. 2 от ЗДОИ (информация с подготвителен характер и нямаща самостоятелно значение) достъп до актовете, изготвени от жилищната комисия, тъй като тази хипотеза е приложима

на стр. 12

в рамките на определения в закона две годишен срок от момента на създаване на служебната информация с подготвителен характер, а към датата на издаване на отказа този срок е изтекъл и следователно е отпаднало основанието за отказ. Колкото до заповедите на министъра, с които конкретно жилище е отгадено по наем и впоследствие продадено, то магистратите отбелязват, че по чл. 31 от ЗДОИ не е предвидено да се постановява отказ за достъп до обществена информация по предположение, че съгласие от засегнатите от нея лица няма да бъде дадено, а е възложено задължение за органа да поиска такова съгласие. Без осъществяването на тази процедура не е възможно органът да прецени дали да предостави търсената информация, респ. в какъв обем. Решението на съда е окончателно. Предстои ново произнасяне на министъра при съобразяване с указанията на съда. Делото бе водено от журналиста от в. „168 часа“ Йордан Тодоров, с подкрепата на ПДИ.

Започна кампания за достъп до българските архиви, които се намират в Руската федерация. Фондация „Свободна и демократична България“, инициира петиция, с която призовава българските гържавни институции да предприемат необходимите стъпки за разрешаване на един изключително важен и дълго отлаган проблем - връщане в България и предоставяне на достъп до документи от първостепенна важност за българската история, които се намират в архивите на Руската федерация. Желаетелите да се запознаят с пълния текст на петицията и да я подкрепят могат да го направят на следния адрес:
<http://www.bgpetition.com/za-bulgarskite-archivi/index.html>

На 20 ноември на конференция в Гранд Хотел София бе представен „Независим доклад от проведен мониторинг законодателното и институционно въвеждане на пробацията в България“. Докладът е резултат от проучване, реализирано от Фонд за превенция на престъпността - ИГА, съвместно с Български хелзинкски комитет, Програма Достъп до Информация и други неправителствени организации.

На 13 и на 15 ноември, в Пловдив и в Бургас, ПДИ проведе две работни срещи на тема „Застъп-

ничество за свободен достъп до информация“. На срещите с неправителствени организации от двата града бяха обсъдени стандартите в областта на свободата на информация, проблемите, които неправителствените организации срещат в търсенето и намирането на информация от институциите, както и възможностите, които ЗДОИ дава в това отношение. Участниците формулираха проблеми при търсенето на информация и дадоха предложения за подобряване на достъпа до информация. Текстът на предложенията е отворен за коментар и препоръки на адрес:

<http://www.aip-bg.org/bulletin/47/08.htm>.

Проведените срещи бяха последни от общо шестте, планирани в рамките на проект „Увеличаване капацитета на неправителствените организации в тяхното търсене на обществена информация“, финансиран от програма ФАР, компонент „Развитие на гражданското общество“.

На 14 и на 16 ноември 2007 г. ПДИ проведе дискуссионни срещи в Пловдив и Сливен със служители от общинска и областна администрация, във връзка с подобряването на достъпа до обществена информация с помощта на информационните и комуникационни технологии. В двете срещи взеха участие служители, които отговарят за прилагането на Закона за достъп до обществена информация, и по-конкретно за активното публикуване на информация на Интернет страниците на институциите от областите: Пловдив, Пазарджик, Хасково, Смолян, Кърджали; Сливен, Бургас, Ямбол, Стара Загора. И на двете срещи бяха представени стандартите в областта на електронния достъп до информация, както и последните изменения на ЗДОИ от юни 2007 г. Бяха обсъдени проблемите, свързани с прилагането на ЗДОИ. Таня Рангелова и Георгий Абраамян от Община Сливен и Николай Михайлов от Община Тунджа представиха организацията на публикуване на информация на Интернет страниците на съответните институции си на срещата в Сливен.

Това бяха последните от планираните общо шест срещи, в рамките на проект „Увеличаване прозрачността и отчетността на управлението чрез електронен достъп до информация“, финансиран от Доверителния фонд за демократично управление на Програмата на ООН за развитие.

Познаването на Закона за достъп до официални документи в Косово на общинско ниво е незадоволително. Това се посочва в Доклада за изпълнението на Закона за достъп до официални документи в Косово на общинско ниво, който Организацията за сигурност и сътрудничество в Косово публикува през месец ноември тази година. Докладът се основава на разширено проучване, проведено от общинските екипи на мисията в Косово, и включва анализ на нивото на прилагане на закона и свързаното законодателство на местно ниво. Докладът отбелязва, че жителите на Косово нямат информация за своите права на достъп до официални документи съгласно закона и дава препоръки за обучение и повишаване капацитета на общинските служители. Основните проблеми, идентифицирани в доклада, са отсъствие на обща процедура за достъп до официални документи и липса на хармонизирани процедури за класификация на документи. Много общини първа трябва да създават регистър на официалните документи и архив. Докладът е достъпен на интернет адрес <http://www.osce.org/kosovo>.

Секретност и законодателство възпрепятстват журналистите в достъпа до информация в Австралия се констатира в Доклад от независимия одит за състоянието на свободата на словото в Австралия. Докладът е изготвен по инициатива на коалиция „Право да знам“. Той посочва, че има около 500 закона, които ограничават свободата да се публикува „тайна“ информация. Независимият одит посочва развитието на негативни практики в Австралия като увеличаване решенията на съда, които ограничават свободата на словото, недостатъчна защита на разкриващите информация за нередности в администрацията и увеличаване броя на т.нар. „спин доктори“ в частния и обществен сектор, които манипулират новините. В резултат на това организацията „Репортери без граница“ поставя Австралия на 28 място от общо 169 страни в тазгодишния международен индекс за свобода на пресата - преди 5 години Австралия е била на 12 място. Докладът може да бъде прочетен на адрес: http://www.alliance.org.au/documents/071031_right_to_know_report.pdf

Временно съдебно разпореждане, дадено от съдия в Бразилия е равносилно на цензура. Независимата международна организация, работеща

в сферата на човешките права Article 19 (<http://www.article19.org>), изрази тревога от прекалената употреба на условни съдебни разпореждания, които възпрепятстват публикуването на информация от обществен интерес. Основание за това дава последният случай, при който бразилски съдия е забранил на местния вестник „Extra“ да публикува статии, които са свързани пряко или косвено с конгресмена Олавио Калхейрос и неговото семейство. Такава съдебна забрана, когато се прилага преди публикуването на информация, представлява форма на предварително ограничаване, което е в разрез с международните инструменти, регламентиращи човешките права. Article 19 призовава обществените фигури в Бразилия да толерират по-голямата критичност на медиите и да се въздържат от започването на дела за клевета по злонамерен начин, защото така се възпрепятства информационния поток.

Правото на защита на журналистическите източници се признава от националното законодателство на все повече страни. Това посочва първото международно проучване по темата, изготвено от Дейвид Банисар, директор на проект „Свобода на информацията“ към организацията Privacy International. В проучването Silencing Sources (<http://www.privacyinternational.org/silencingsources>), проведено в 150 страни за период от 12 месеца - от септември 2006 до септември 2007 г., се посочва, че почти 100 от разгледаните страни са приели закони за защита на източниците на информация, а международни организации като ООН, Съвета на Европа, Африканския съюз и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа признават това право. Все още обаче има страни без закони, гарантиращи конфиденциалността на източниците на информация. Сред тях са такива установени демокрации като САЩ, Канада, Холандия и Ирландия. Ефективността на действащото законодателство пък се намалява от фактори като периодичните заповеди за обиск, срещу които медиите нямат правна защита, употребата (законна или незаконна) на проследяващи средства, достъпа на властите до журналистически бази данни, въз основа на законодателство, свързано с националната сигурност. Нови анти-терористични закони дават права на властите да изискват от журналистите сътрудничество и информация, се констатира още в доклада.

на стр. 14

„Изгубени по пощата“

След като през септември т.г. кралската ганъчна администрация изгуби лаптоп, съдържащ лични данни на 400 лица, а през октомври диск с пенсионните записи на 15 хиляди души, сега пак оттам изчезнаха два диска с личните данни на 25 милиона граждани и 7 милиона семейства. Дисковете съдържат имена, адреси, номера на банкови сметки, имена на деца и близки - това ги превръща в ценна плячка за крадците на идентичност. Инцидентът постави за пореден път въпроси, свързани със сигурността на чувствителна информация - начина на съхранение и предаване на данните, както и за правомощи-

ята на организациите, съблюдаващи прилагането на правилата за сигурност. Великобритания има едни от „най-беззъбите“ правила за защита на данните в развития свят, се казва в статията от 22 ноември, публикувана в The Economist (http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=10177106&fsrc=RSS). Никой не желае да се върне към стария начин на работа с документи на хартия, но за постигането на сигурност на подобен вид информация трябва новите технологии да бъдат съпътствани от съответстващо законодателство и политика, се казва още в статията.

Предложения

на участниците в шестте работните срещи „Застъпничество за свободен достъп до информация“, проведени през 2007 г. в градовете Видин, Велико Търново, Разград, Варна, Пловдив и Бургас

Ние, участниците в работната среща, срещаме следните проблеми в търсенето на обществена информация:

- Общинската администрация често дава, в отговор на заявления по Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ), голям обем информация, която не съответства точно и конкретно на запитването;
- Дори когато институциите предоставят информация, тя не винаги е пълна и достоверна;
- Служителите от администрацията реагират все едно са застрашени, когато гражданите търсят информация от тях;
- Липсва практика за изпращането на предоставената информация по пощата;
- Ограничения капацитет на служителите в администрацията за работа с компютри, често води до невъзможност да предоставят информация в електронна форма;
- Пълна липса на прозрачност при класацията на проекти по предприемаческите фондове на ЕС;
- Затруднен достъп до информация от монополисти, предоставящи обществени услуги (Вик, Топлофикация, електроснабдителни дружества, БТК);
- Често институциите отказват информация, която е обект на висок обществен интерес с мотив „търговска тайна“;
- Затруднения при съдебното обжалване на отказите за предоставяне на информация.

За преодоляването на тези проблеми, ние предлагаме:

- Да се съкрати процеса за подаване на заявления - едно звено, един служител;
- Да се въведе възможност за електронно подаване на заявление и електронно проследяване пътя на заявлението в институциите;
- Да се публикуват всички решения на общинския съвет и заповедите на кмета на интернет страницата на съответната община;
- Да се създаде страница в интернет, на която да се публикува най-често търсената информация от различните институции, както и броя на получените заявления, броя на удовлетворените искания за достъп до информация и на отказите. Това би могло да е част от задълженията на Министерство на гържавната администрация и административната реформа (МДААР);
- Всяка институция да публикува на интернет страницата си често търсена (напр. повече от 3 пъти) информация;

- Всяка институция да създаде и поддържа форум - „често задавани въпроси“, както и гореща телефонна линия;
- Всяка институция да публикува подзаконовни актове, правилници, указания, вътрешни правила, от които гражданите могат да се ориентират за прилагането на ЗДОИ в съответната институция;
- Да се осигури публичност на всички документи, свързани с оценката и класирането на проектите, финансирани от фондовете на ЕС, включително в интернет;
- Да се осигури прозрачност на съставите на комисиите, които вземат решения по проектите, финансирани от фондовете на ЕС, след приключване на процедурата;
- Да се въведе по-детайлна дефиниция на понятието „търговска тайна“ в Закона за защита на конкуренцията (ЗЗК);
- Да се премахне от Закона за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ) категорията информация „служебна тайна“;
- Да се създаде възможност за обжалване на отказите за предоставяне на информация по административен рег;
- Да се създаде независима институция, която да контролира отказите за предоставяне на информация;
- Да се въведат в ЗДОИ по-високи санкции за служители, които не изпълняват задълженията си по предоставяне на обществена информация;
- Да се въведат санкции за служители, които отказват информация, ако чрез това се укриват нередности или престъпления;
- Да се води разяснителна кампания по ЗДОИ, гражданите трябва да познават правото на достъп до информация, за да го упражняват успешно;
- Да се създаде наръчник, който да съдържа извадка от всички закони, които уреждат достъп до различни категории информация;
- Да се създаде национална мрежа на застъпниците за свобода на информация по подобие на Международната мрежа на застъпниците за свобода на информацията (FOIANet).

Очакваме вашите предложения за допълнение или редакция на горния текст на нашия адрес office@aip-bg.org.

Програма Достъп до Информация

София 1000,
бул. Васил Левски N 76, ет. 3, ап. 3
тел/факс. (+ 359 2) 988 5062, 986 7709, 981 9791
E-mail: office@aip-bg.org
www.aip-bg.org

Редакционен екип:

Александър Кашъмов, Гергана Жулева,
Дарина Палова, Диана Банчева,
Катерина Коцева, Кирил Терзийски,
Николай Мареков, Фани Давидова

*Ако желаете да подкрепите издаването на информационния бюлетин,
може да направите това на нашите банкови сметки:
Булбанк АД - Клон Аксаков - банков код : 6217 6307 SWIFT код: BFTB BGSF
* сметка в ЛЕВА (BGN) IBAN: BG69 BFTB 7630 1022 5620 87
* сметка в Щатски долари (USD) IBAN: BG87 BFTB 7630 1122 5918 49
* сметка в Евро (EUR) IBAN: BG34 BFTB 7630 1422 5974 10
Вашата подкрепа ще бъде отбелязана в Интернет страницата на ПДИ!*

©Програма Достъп до Информация

Материалите в това издание са обект на авторско право.
При цитиране позоваването на източника е задължително.